

MASARYKOVA UNIVERZITA

(Attila Vincze), Filip Křepelka

Právní komparatistika

**COMMON LAW versus
KONTINENTÁLNÍ PRÁVO**

Všeobecnost rozlišování

- Různé rozlišování právních systémů / rodin práv jednotlivými teoretiky.
- Vždy však odlišení angloamerické právo (common law) a kontinentální právo.
- Jako by to byla stálice (dissentní názor jen americké hlasy, že je anglo-kontinentální právo jako odlišné od USA)
- Proč tato všeobecnost?
- Protože jsou rozdíly nejpatrnější...?

Dva nejdůležitější systémy?

- Dva nejdůležitější systémy?
- Jsou rozšířené ve většině světa.
- Další jsou pouze tradiční systémy, které však právě pro svou tradičnost neschopné plné konkurence.
- Tyto státy do značné míry přebírají angloamerické či kontinentální právo a mísí se s ním.
- Oba jsou evropského původu: eurocentrismus – nejen kulturní, nýbrž též jazykový, s praktickými dopady na znalost.

Vysvětlování převahy common law a kont. práva

- Vysvětlení převahy Evropy.
- Mocenská – vojensko-hospodářská a vlivová – kulturní převaha během posledních staletí.
- (Některé evropské státy – v soutěži) postupně ovládly podstatnou část světa.
- Tedy Evropa jako celek vlastně ovlivnila celý svět.
- Koncept západní civilizace: Samuel Huntington, Střet civilizací.
- Oddělení náboženství od práva?
- Složitý historický vývoj v západní Evropě, zmíní samostatná lekce právo a náboženství / ideologie...

Angloamerické právo

- Kde je vlastně common law?
- Common law jako právo jediné země?
- Vývoz do světa prostřednictvím britské kolonizace – včetně USA jako první osamostatnivší se kolonie...
- Čili dědictví koloniální expanze.
- Posléze pak vývoz USA, resp. jeho mocenský vliv a kulturní atraktivita.
- Role angličtiny ve všech zemích s common law včetně smíšených s tradičním právem (lekce o právu a jazycích).

Možné další důvody?

- Nejsou nějaké další důvody?
- Není common law na straně jedné a kontinentální právo na straně druhé určitým modelem práva?
- Nejsou to modely vůči sobě protikladné, zrcadlové?
- Attila uváděl několikrát tabulky protikladů.
- Určitě najdeme přechodné stavy či smíšené jevy.
- V mnoha případech je stěží myslitelné nějaké třetí řešení.

Připomenutí odlišností common law / kontinentálního práva

- ❏ Role zákonů: v kontinentálním právu – právo = masa zákonů v jejich obvyklém výkladu. Právo není mimo zákony (byť v jejich širokém pojetí – předpisy).
- ❏ V angloamerickém prostředí statutes zhusta jako korektiv judikatury.
- ❏ Avšak obezřetný přístup.
- ❏ Ovšem obrovský důraz na (federální) ústavu v USA!
- ❏ Role judikatury / precedenty: v kontinentálním prostředí trvalý spor ohledně povahy judikatury.
- ❏ Další zmiňované odlišnosti jako důsledek odlišného chápání pramenů?

Zobecnění těchto odlišností

- Induktivní a deduktivní metoda
- Common law – induktivní metoda: řešení konkrétního případu – vyjádřené rozsudkem s patřičně propracovaným odůvodněním – jako zdroj, ze kterého se odvozuje obecné pravidlo, jako poznatek pro adresáty práva, následně používaný dalšími soudy (stare decisis)
- Kontinentální právo – deduktivní metoda: právní následek pro konkrétní případ se dovozuje z obecných ustanovení předpisu / zákona.
- Tomu odpovídá hledání pramenů. Jaké jsou k dispozici?

Kodifikace práva jako předpoklad

- Kontinentální právo je právo kodifikované.
- Vědomá činnost.
- Kdo píše zákony?
- To není otázka na to, kdo navrhuje, kdo projednává a schvaluje: tak činí parlament / vláda, v neskrývaně nedemokratických státech monarchové a autoritáři.
- Kdo skutečně píše zákony?
- Ministerští úředníci / pověření experti, např. profesoři práva? Musí na to mít prostor a dovednost.

Kodifikace jako vědomá intelektuální činnost

- Chápání kodexů?
- Dřívější iusnaturalistické (přirozenoprávní), pak ono pozitivistické, nyní zase jakoby návrat.
- Odůvodnění kodexů – jako soupis stávajících pravidel, pro jejich zpřehlednění a uchopení.
- Nebo jako tvorba práva zákonodárcem?
- Teze, že bez zákonodárce není právo...

Soukromé soupisy práva – právní knihy

- Tzv. právní knihy.
- Jejich následné používání v rozhodovací praxi, ba prohlášení různými reprezentacemi za pramen práva.
- Byly právní knihy předstupněm oficiální moderní kodifikace práva?
- Vedly právní knihy na kontinentě k přesvědčení, že je potřeba či že je kodifikace?

Postupné zlepšování kodifikací

-
- Kodifikační metoda: vytýkání před závorku, obecná část a zvláštní část.
- Pečlivá práce se slovy.
- *Terminologische Durchdringung des Rechts.*
- Kodifikace jako intelektuální práce.

Postupné zlepšování kodifikací

- Starší kodifikace bez větší míry abstrakce.
- Vývoj - zlepšování po několik století.
- Zvyšování erudice.
- Možnost navázat na předchozí zkušenosti.
- Chamurabiho zákoník.
- Samozřejmě vždy nějaké zadání, které bylo třeba naplnit do určitého času.

Souběžně existující obyčejové právo?

- Právní obyčeje jako nejstarší pramen práva.
- Nezapsané.
- Přenášené vědomím, co je právem. Tedy chováním moci a sděleními mezi lidmi o tom.
- Zjišťování by byl sociologický a politický výzkum – v nynějších společnostech.
- Antropologie „amazonských kmenů“.
- Ale zpětně je to historie – ovšem s omezenými prameny.
- Takže nyní mnohé jenom tušíme.
- Absence písma v některých civilizacích a starších státech.
- Omezené množství zachovaných textů.

Anglie jako nejvíce patrný a udržený systém

- Postupná přeměna obyčejů na rozsudky?
- Rozsudky jako odhalování dosud nejasného práva.
- Původní odmítání, že by soudy tvořily právo, ony jej nalézají. Teprve v moderní době
- Precedenty: stare decisis, distinguishing.
- Ratio decidendi a obiter dictum.
- Nutnost zpřístupňování rozsudků – sbírky rozsudků – jak to bylo před knihtiskem, jak to bylo s ním? Jaké sbírky pro informování vznikaly? Neprobíhala určitá filtrace?

Možné vysvětlení anglické anomálie

- Zvláštní historický vývoj.
- Parlament jako trvalá instituce vyvažující krále.
- Revoluce v Anglii / Velké Británii. Poslední 1648-60, posléze postupně se reformující monarchie.
- Značná stabilita.
- Možná uspokojivá schopnost využívat masy rozsudků soudů pro uchopení práva v postupně se měnící společnosti.
- Anglický nezájem, nechut' kodifikovat.
- Filosofické zakotvení: (anglický) empirismus versus (francouzský) racionalismus.

Jiné státy s precedentním právem?

- Kontinentální Evropa:
- Patrně příliš převratných změn, dobývání států státy, výměny dynastií.
- Etapa absolutismu včetně svévolného určování uplatňování práva.
- Možná též neschopnost sepisovat rozsudky s podrobnějším odůvodněním, tyto sbírat a zpřístupňovat.
- Soukromá sepsání práva neboli „Právní knihy“ jako poučení o právu pro úředníky / soudce, jako předstupeň a leckdy také náhražka oficiálních kodifikací, s následným uznáním...

Dva archetypy?

- Common law jako spontánně vznikající právo.
- Induktivní metoda.
- Intelektuální zpracování až následné – další precedenty, jejich postupný vývoj.

- Kontinentální právo jako racionální intelektuální činnost zejména na počátku, následně prostor pro rutiny?

- Příklad z vlastního bádání: zdravotnická mlčenlivost / lékařské tajemství – v Německu a ve Velké Británii.

Závěr

- Čili dva protiklady.
- Míra jejich rozšíření po planetě jako historická nahodilost?
- Respektive úspěch jednotlivých koloniálních velmocí v kolonizaci a přesvědčivosti v dalších státech světa hledajících inspiraci?
- Jaký další typ práva je ještě myslitelný? Náboženské právo, založené na odvozování pravidel z nějaké svaté knihy? Obdobně právo založené na politické ideologii?
- To však není vhodné pro moderní stát se značnou mírou náboženské a politické svobody....

Rozmanitost kontinentálního práva

- Kontinentální právo je ve většině států světa.
- Německo a Francie jsou pouze nejsilnější vzory, studované běžně v rámci komparatistiky.
- Germánský a románský okruh.
- Ovšem značné rozdíly už v dalších západoevropských státech včetně nejbližších.
- Ještě větší rozdíly postsocialistické státy střední a východní Evropy – ale značné rozdíly též mezi sebou.
- Latinská Amerika.
- Ještě více Asie, Afrika (zvláště Čína, Japonsko) – kde se mísí tamní civilizační tradice s převzatou inspirací.
- Míšení s náboženskými právy v dalších zemích.

Důsledky rozmanitosti

- Leckdy jazykově blízké státy mají podobné právo.
- (Nordický okruh, románské a germánské státy, latinskoamerické státy).
- Bude koneckonců debatován vztah práva a jazyka.
- V jiných případech to však neplatí.
- Měli bychom být opatrní.
- Zdaleka ne vše v Německu a Francii má obdobu v dalších státech kontinentálního práva.
- Leckde mohou být zcela odlišné poměry.

Konvergence common law a kontinentálního práva

- ⇒ Tvrzení konvergence.
- ⇒ Vliv angloamerického práva.
- ⇒ Dominance angličtiny v celosvětovém měřítku.
- ⇒ Pochopitelné přebírání UK / US jako vzorů.
- ⇒ Další jevy?
- ⇒ Konstitucionalizace? Národní, nadnárodní, panevropská...
Je původní vzor USA?
- ⇒ Zároveň v UK / US nárůst významu statutes, protože moderní stát intervenuje
- ⇒ Odmítání teze konvergence: stále odlišné myšlení právníků: deduktivní / induktivní.

Příklad konvergence / influence common law

- Moot courts
- Angloamerická forma výuky.
- Výcvik procesem. Příprava argumentace pro proces. Tedy zdůrazňování procesu.
- Moot courts v mezinárodním právu veřejném, soukromém, PEU, zahraničním, ale též domácím.
- Povolená argumentace vybranými judikáty. Tj. hledá se judikát jako argument. Nikoli argument samotný.
- V případě moot courts práva EU ignorování sekundárního práva a národního práva.